
ВТРАТИ НАУКИ

СВІТЛОЇ ПАМ'ЯТІ ПРОФЕСОРА ВОЛОДИМИРА КОВАЛЕВИЧА

Вісімнадцятого квітня 2021 р. з болем у серці науково-освітня Україна сприйняла прикру звістку: на 81-му році життя відійшов у засвіти Володимир Михайлович Ковалевич – відомий український учений у галузі геохімії, літології, мінералогії, доктор геолого-мінералогічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу геохімії осадових товщ нафтогазоносних провінцій Інституту геології і геохімії горючих копалин (ІГГК) НАН України.

Народився Володимир Ковалевич 5 січня 1941 р. на Івано-Франківщині – у гірсько-му карпатському селі Верхній Струтинь нині Рожнятівського р-ну. Бажання вчитися завжди шанували в родині Ковалевичів. І ось Володимир – студент геологічного факультету Львівського державного університету імені Івана Франка (1957–1962).

Після закінчення навчання він працював техніком-геологом Мужієвської ГРП Закарпатської ГРЕ та інженером-геологом Моршинської ГРП Львівської ГРЕ, потім служив в армії.

З 1966 р. розпочалася трудова діяльність Володимира Михайловича в ІГГК НАН України, де він пройшов шлях від аспіранта до доктора геолого-мінералогічних наук, професора, від інженера до головного наукового співробітника. В Інституті В. Ковалевич почав освоювати методи термобарогеохімії – науки про включення в мінералах, досліджував фізико-хімічні умови утворення метасоматичних і магматичних порід. Уже тоді львівська термобарогеохімічна школа активно розвивалася, і Володимир Михайлович у своїх дослідженнях спирався на досвід і праці попередників та колег, передусім М. Єрмакова й В. Калюжного.

Під час навчання в аспірантурі (1972–1975) В. Ковалевич розпочав вивчення геохімічних закономірностей і фізико-хімічних умов утворення евапоритів. Саме тоді у відділі соляних структур нафтогазоносних областей, очолюваному чл.-кор. АН УРСР В. Кітиком, зародилася довголітня дружба і творча співпраця Володимира Ковалевича з Олегом Петриченком, що в підсумку привело до створення всесвітньовідомої наукової школи термобарогеохімії евапоритів. Разом учені довели придатність соляних мінералів (легкорозчинних, з низькою твердістю і часто – з досконалою спайністю) для термобарогеохімічних досліджень. У цій галузі В. Ковалевич удосконалив методи вивчення мінералів галогенних порід і запропонував нові методичні підходи. Зокрема, за результати дослідження включень у синтетичних кристалах галіту науковець підтвердив достовірність методу термометрії під час вивчення природних солей (стосовно чого тоді активно дискутували), розробив оригінальний метод визначення тиску в газиво-рідких включеннях у мінералах, для чого сконструював спеціальну барокамеру.

Володіння сучасними геохімічними, літологічними методами й унікальним методом ультрамікрохімічного аналізу розсолів-солянок індивідуальних включень дало змогу В. Ковалевичу отримати новий фактичний матеріал про умови формування міоценових евапоритів Передкарпатського прогину. Матеріали досліджень підсумовано в кандидатській дисертації “Некоторые геохимические особенности и физико-химические условия формирования воротыщенской соленосной формации Предкарпатья” (1976) і моногра-

фії “Физико-химические условия формирования солей Стебникского калийного месторождения” (1978).

Згодом відділ соляних структур нафтогазоносних областей перейменували у відділ геохімії осадових товщ нафтогазоносних провінцій. У 1984 р. його очолив О. Петриченко, навколо якого згуртувалися досвідчені науковці, і Володимир Михайлович став незмінним учасником численних спільних досліджень. Нові оригінальні методи вивчення мінералів евапоритів дали змогу отримати нові фактичні дані стосовно різновікових евапоритових формацій України: неогенових – Карпатського регіону, юрських – Переддобруджі, девонських і пермських – Дніпровсько-Донецької западини. Цей матеріал став приводом для роздумів, передусім, щодо хімічного складу материнських розсолів відповідних солеродних басейнів.

Володимир Ковалевич (другий праворуч) серед учасників останнього всесоюзного семінару з термобарогеохімії, Інститут геохімії і фізики мінералів АН УРСР, Київ, 1990.

Дослідження включень у мінералах евапоритів ставали щораз популярніші, і в Інститут для вивчення почали надсилати взірці і проби солей з галогенних формацій різних регіонів колишнього СРСР. Завдяки активним міжнародним контактам кам'яний матеріал збирали й у зарубіжних геологічних експедиціях і поїздках. Наслідком плідної творчої співпраці з геологами Польщі, Росії, Румунії, Словаччини, Австрії, Китаю стала колекція взірців солей з більшості відомих галогенних формацій світу. Це сприяло створенню величезної бази даних, узагальнення яких дало змогу виявити закономірності процесу галогенезу й визначити вікові зміни хімічного складу розсолів-солянок морських евапоритових басейнів у неопротерозої й фанерозої.

Зокрема, В. Ковалевич та О. Петриченко з'ясували, що хімічний склад розсолів цих басейнів періодично змінювався від хлоридного (хлор-кальцієвого) до сульфатного, близького за складом до сучасної океанічної води, згущеної до відповідної стадії. На підставі даних про хімічний склад розсолів-солянок первинних включень у галіті морських евапоритових формацій неопротерозою–фанерозою Володимир Михайлович

уперше запропонував узагальнену кількісну модель хімічної еволюції вод Світового океану протягом останніх 600 млн років. Згідно з цією моделлю, вікові зміни хімічного складу океанічної води корелюють з віковим розподілом збагачених органічною речовиною відкладів і, відповідно, з розподілом таких корисних копалин, як калійні солі й мінеральні води певного складу, самородна сірка, фосфорити, поклади нафти і газу.

Володимир Ковалевич (перший праворуч у другому ряду) серед провідних науковців ІГГК НАН України, 1994.

Ці наукові здобутки стали основою докторської дисертації вченого “Еволюція морського галогенеза і хімічного складу вод Мирового океану в фанерозое”, яку В. Ковалевич захистив в Інституті геологічних наук АН УРСР (1990), монографії “Галогенез і хімічний склад океану в фанерозое” (1990) і численних наукових статей. Фундаментальні праці науковця, присвячені реконструкції хімічного складу океанічної води у фанерозої за даними дослідження флюїдних включень у галіті морських евапоритових формацій, відповідають найвищому рівню світової науки і сприяють вирішенню важливої наукової й прикладної проблеми – еволюції складу океанічної води.

За даними дослідження флюїдних включень у галіті покривних евапоритових товщ Володимир Михайлович разом з колегами розробив метод локального прогнозування покладів вуглеводнів у підстильних відкладах. Останніми роками підтверджено його наукове передбачення про кореляцію складу аутигенних глинистих мінералів евапоритових відкладів з віковими змінами складу океанічної води.

У 2007 р. В. Ковалевичу присвоєно вчене звання професора. Він був відповідальним виконавцем бюджетних тем, учасником геохімічних досліджень евапоритів Центральної й Західної Європи у співпраці з науковцями Польщі, Росії, Словаччини, Швейцарії, Нідерландів, Німеччини, Іспанії, США. Зарубіжний науковий світ визнав високий науковий і фаховий рівень В. Ковалевича, про що свідчать численні публікації в престижних іноземних виданнях та участь у міжнародних наукових форумах.

У Володимира Михайловича завжди було багато нових ідей і творчих планів. Він щедро ділився ними зі своїми учнями, які охоче прислухалися до його консультацій, доброзичливих і слухних порад. За його наукового керівництва захищено чотири кандидатські дисертації.

Володимир Ковалевич (стоїть четвертий праворуч) серед співробітників відділу геохімії осадових товщ нафтогазоносних провінцій ІГГК НАН України, 2001.

У науковому доробку вченого – три монографії, понад 150 наукових статей у фахових українських та міжнародних журналах і збірниках, виступи з доповідями на численних міжнародних конференціях.

В. Ковалевич провадив активну науково-організаційну діяльність. Він був членом ученої ради Інституту і двох спеціалізованих рад з захисту дисертацій, неодноразовим головою Державної екзаменаційної комісії геологічного факультету ЛНУ імені Івана Франка, офіційним опонентом численних дисертаційних робіт, захищених в Україні й Польщі, заступником голови оргкомітету міжнародної конференції з проблем дослідження евапоритів (ІГГК НАН України, 1999), членом редколегії журналу “Геологія і геохімія горючих копалин”.

Володимир Михайлович був енергійною, працелюбною і творчою людиною, сповна відданою геології, яка для нього була всім – і роботою, і улюбленою справою. Водночас був майстром на всі руки: із задоволенням ремонтував механізми – центрифуги, мікроскопи, годинники тощо. Любив і відчував красу природи й у карпатських краєвидах рідного села, і у звивистих рисунках дисгармонійної складчастості соляних товщ.

Палкий патріот України, до політичної ситуації Володимир Михайлович підходив аналітично й принципово, з чіткою патріотично-громадянською позицією. Чого тільки

вартує той факт, що він був серед засновників в Інституті осередку Народного руху України за перебудову.

Володимир Михайлович був науковцем, який поєднував у собі глибоку ерудицію й високі моральні якості. Простий у спілкуванні, завжди готовий порадити й допомогти, інтелігентний, скромний, коректний, виважений, з тонким почуттям гумору – він створював довкола себе атмосферу доброзичливості й щирості.

Відомий учений, талановитий педагог, патріот і громадянин, оптиміст, доброзичлива й чуйна людина, непересічна особистість – таким ми знали Володимира Михайловича Ковалевича. Таким він і залишиться в нашій пам'яті.

*Орест Матковський, Ігор Наулко, Микола Павлунь, Євгенія Сливко,
Андрій Побережський, Сергій Вовнюк, Анатолій Галамай,
Софія Гринів, Дарія Сидор, редколегія “Мінералогічного збірника”*